

Αρμοδιότητα του διοικητικού δικαστή προς εκδίκαση υποθέσεων αστικής ευθύνης από ζημίες που προκαλούνται από όργανα των δημοσίων υπηρεσιών

Tribunal des conflits, 8 février 1873, Blanco

Πραγματικά περιστατικά και νομικό πλαίσιο

Μετά τον τραυματισμό ενός παιδιού από βαγονέτο κρατικού εργοστασίου καπνού (καπνεργοστασίου), υπό καθεστώς άμεσης διαχείρισης, ο πατέρας του προσέφυγε στα πολιτικά δικαστήρια για να αναγνωριστεί η αστική ευθύνη του Κράτους για την αποκατάσταση της ζημίας, βάσει των άρθρων 1382 έως 1384 του Αστικού Κώδικα. Ανέκυψε σύγκρουση δικαιοδοσίας και το αρμόδιο δικαστήριο συγκρούσεων (Tribunal des conflits) αποφάνθηκε ότι η εκδίκαση της εν λόγω διαφοράς υπάγεται στη δικαιοδοσία των διοικητικών δικαστηρίων.

Το νόημα και η κανονιστική εμβέλεια της απόφασης

Με την απόφαση Blanco, το δικαστήριο συγκρούσεων επέλυσε δύο μείζονα νομικά ζητήματα, αναγνωρίζοντας: α. την αστική ευθύνη του Κράτους για την αποκατάσταση ζημιών που προκαλούνται από τη λειτουργία των δημοσίων υπηρεσιών και β. τη δικαιοδοσία των διοικητικών δικαστηρίων για την εκδίκαση των αναφερόμενων διαφορών.

Με την απόφαση αυτή αναγνωρίζεται πανηγυρικά η αστική ευθύνη του Κράτους, με την ανατροπή

μιας μακράς παράδοσης περί ανεύθυνου του Δημοσίου. Μόνες εξαιρέσεις, έως τότε, εισάγονταν στο πεδίο της ενδοσυμβατικής ευθύνης ή μέσω νομοθετικής αναγνώρισης της αστικής ευθύνης του κράτους, όπως ο νόμος (28 pluviôse an VIII) για την αποκατάσταση των ζημιών από δημόσια έργα. Με την απόφαση Blanco η ευθύνη του κράτους υπάγεται σε ειδικό καθεστώς, καθώς κρίθηκε ότι η ευθύνη που μπορεί να βαρύνει το Κράτος από τη λειτουργία μιας δημόσιας υπηρεσίας δεν μπορεί να διέπεται από τις αρχές του Αστικού Κώδικα, που ρυθμίζουν τις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών. Ως εκ τούτου, επιβεβαιώθηκε ότι η αναγκαιότητα εφαρμογής ενός ειδικού δικαίου δικαιολογείται από τις ανάγκες λειτουργίας της δημόσιας υπηρεσίας. Αναπόφευκτη συνέπεια της εφαρμογής ειδικών κανόνων για τη θεμελίωση της ευθύνης του κράτους είναι η καθίδρυση της δικαιοδοσίας της διοικητικής δικαιοσύνης προς εκδίκαση των σχετικώς αναφερόμενων διαφορών, κατ' εφαρμογή του νόμου της 16ης και 24ης Αυγούστου 1790, ο οποίος απαγορεύει στα πολιτικά δικαστήρια "να διαταράσσουν, με οποιονδήποτε τρόπο, τη λειτουργία των διοικητικών σωμάτων". Πέρα όμως από το ζήτημα της ευθύνης, η απόφαση αναδεικνύει ως κριτήριο για τη θεμελίωση της δικαιοδοσίας των διοικητικών δικαστηρίων την έννοια της δημόσιας υπηρεσίας, επιβεβαιώνοντας τον ειδικό χαρακτήρα των κανόνων που εφαρμόζονται στις δημόσιες λειτουργίες και συνδέοντας άμεσα το ουσιαστικό δίκαιο που εφαρμόζεται στη διαφορά με τη δικαιοδοσία της διοικητικής δικαιοσύνης.

Αν και η απόφαση Blanco αποτελεί από πολλές απόψεις τον θεμέλιο λίθο του διοικητικού δικαίου, η μεταγενέστερη εξέλιξη της νομολογίας σχετικοποίησε σταδιακά τους κανόνες που εκείνη εισήγαγε ως προς την κατανομή της δικαιοδοσίας. Πλέον, η δημόσια υπηρεσία δεν συνιστά απόλυτο κριτήριο για τη θεμελίωση της δικαιοδοσίας του διοικητικού δικαστή. Ειδικότερα, οι διαφορές που ανακύπτουν κατά τη λειτουργία δημοσίων υπηρεσιών βιομηχανικού και εμπορικού χαρακτήρα, υπάγονται, καταρχήν, στα πολιτικά δικαστήρια (βλ. TC, 22 Ιανουαρίου 1921, *Société commerciale de l'Ouest africain*). Έτσι, η μεταγενέστερη μετατροπή της κρατικής υπηρεσίας καπνού σε δημόσια επιχείρηση βιομηχανικού και εμπορικού σκοπού σημαίνει ότι, αν τα πραγματικά περιστατικά της Blanco συνέβαιναν σήμερα, η λύση ως προς το κατά δικαιοδοσία αρμόδιο δικαστήριο θα ήταν εντελώς διαφορετική. Καθόσον αφορά τις δημόσιες υπηρεσίες που τελούν υπό τη διαχείριση ιδιωτικών φορέων, για τη θεμελίωση της δικαιοδοσίας των διοικητικών δικαστηρίων θα πρέπει σωρευτικά τόσο η ζημία να προκλήθηκε κατά τη λειτουργία της δημόσιας υπηρεσίας όσο και κατά την άσκηση προνομίων δημόσιας εξουσίας (για παράδειγμα: CE, 23 Μαρτίου 1983, *S.A. Bureau Véritas* κ.ά.). Τέλος, ο νομοθέτης έχει την αρμοδιότητα να κατανέμει τη δικαιοδοσία μεταξύ των δύο δικαιοδοτικών κλάδων. Έτσι, με τον νόμο της 31ης Δεκεμβρίου 1957, μεταφέρθηκαν στα πολιτικά δικαστήρια το σύνολο των διαφορών που αφορούν ζημίες από οχήματα, κατηγορία στην οποία θα ενέπιπτε σήμερα και το βαγονέτο της υπόθεσης Blanco.

Το δίκαιο της αστικής ευθύνης του κράτους, μετά την απόφαση Blanco, διαμορφώθηκε κατεξοχήν νομολογιακά, αυτοτελώς από εκείνο του αστικού δικαίου. Τούτο, όμως, δεν σημαίνει, αφενός, ότι οι νομολογιακές λύσεις που υιοθετεί ο διοικητικός δικαστής διαφέρουν ριζικά από εκείνες του πολιτικού δικαστή, αφετέρου δε, ότι ο αστικός κώδικας ή οι αρχές που πηγάζουν από αυτόν δεν εφαρμόζονται ποτέ στην αστική ευθύνη του κράτους, όπως καταδεικνύει η δεκαετής ευθύνη των κατασκευαστών¹. Παρόλο που αρχικώς η κύρια ιδιαιτερότητα του διοικητικού δικαίου συνίστατο στη μη αναγνώριση του γενικού και απόλυτου χαρακτήρα της αστικής ευθύνης του Κράτους, η ευθύνη αυτή αναγνωρίζεται πλέον όλο και ευρύτερα, ακόμη και ελλείψει πταίσματος (άνευ υπαιτιότητας), είτε στη βάση της διακινδύνευσης είτε στη βάση της παραβίασης της αρχής της ισότητας κατά την κατανομή των δημόσιων βαρών.

Το κείμενο στα γαλλικά είναι αναρτημένο στην ιστοσελίδα του Conseil d'État: <https://www.conseil-etat.fr/decisions-de-justice/jurisprudence/les-grandes-decisions-depuis-1873/tribunal-des-conflits-8-fevrier-1873-blanco>

Μετάφραση: Βαρβάρα Μπουκουβάλα, Εφέτης Δ.Δ.-Δ.Ν.

¹ Η δεκαετής ευθύνη των κατασκευαστών (responsabilité décennale) αποτελεί θεσμό του αστικού δικαίου. Πρόκειται για τη θεσμοθετημένη υποχρέωση των κατασκευαστών ενός έργου (εργολάβων, αρχιτεκτόνων, μηχανικών) να αποκαταστήσουν οποιαδήποτε σοβαρή ζημιά ή ελάττωμα εμφανιστεί στο κτίριο/έργο για 10 χρόνια μετά την παράδοσή του, βλ. <https://www.service-public.gouv.fr/particuliers/vosdroits/F2034>